

Голас Радзімы

ВЫДААННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ
СУВ'ЯЗЯХ З СВАПЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ

№ 19 (1128)
Май 1970 г.

Год выдання 15-ы
Цана 2 кап.

ВЯСНА ВЫЗВАЛЕННЯ, ВЯСНА ДОБРЫХ НАДЗЕЙ

Пасля вайны мінула дваццаць пяць год. Які вялікі тэрмін! Чалавек, які нарадзіўся ў першы дзень міру, сёння, напэўна, гушкае сваіх дзяцей, а салдат, якому дваццаць пяць было тады, цяпер ужо дзед.

Ад апошніх залпаў Вялікай Айчыннай вайны нас аддзяляе чвэрць стагоддзя. 9130 мірных дзён. З зямлянак і баракаў мы перасяліліся ў новыя дамы. Разабралі па цагліне руіны і сваімі рукамі ўзвялі кварталы гмахаў. Жменьа квалага насення, рупліва сабранага па зярнятку і кінутага гаспадарскай рукой у глебу той памятнай вясной 1945-га, абярнулася рэкордным ураджаем леташняга года. Пры святле газу і мы марылі аб электрыфікацыі ўсяго краю. Турбіны Бярозы і Новалукомля — увасабленне нашай мары.

Час не пакінуў на зямлі амаль нічога, што нагадвала б пра вайну. Але жывыя раны людскай памяці не здольны загіць нават усеўладны час.

Дарагая рэдакцыя, добры дзень!

Піша да вас вучаніца 8 класа Таня ад імя свайго бабулі Краўчанка Ганны Ільінічы.

Дарагая рэдакцыя, дапамажыце, калі ласка, адшукаць сына бабулі Краўчанку Ягора Паўлавіча. Было яму гады 22 ці 23. Прапаў ён у час вайны, калі ў нашу вёску прыйшлі немцы...

Гэта — вайна. Яна і сёння яшчэ жыве ў сэрцах соцень тысяч матак і ўдоў, якім і праз чвэрць стагоддзя сняцца сусрэчы з сынамі і мужамі.

Беларус з Амерыкі прыехаў у сваю Рудню, каб хоць на хвіліку ўбачыць старую хату, можа, у апошні раз моцна абняцца з сябрамі-равеснікамі. Язеп Пінчук, Васіль Бабарыка, Іван Рышча, дзе яны? Відаць, пастарэлі. І вось стаіць наш зямляк на школьным падворку ў Рудні перад высокім абеліскам і праз туман слёз, што засцілаюць вочы, чытае прозвішчы, высечаныя ў граніце:

Пінчук Язеп, расстраляны гітлераўцамі ў 1942 годзе.

Бабарыка Васіль, загінуў у час блакдады 1943 года.

Рышча Іван, спалены жывым у 1943-ім.

Буслаў Павел, расстраляны...

Кавалёў Фёдар, спалены жывым...

— Хто ж гэта ўсё нарабіў? Немцы?

— Так, немцы. І некалькі сваіх здраднікаў. Старой Даманіхі сын і зараз недзе ў Амерыцы жыве. Можа нават побач з табою. Тут яго ўся Рудня помніць. І паліў, і вешаў...

Гэта — таксама вайна. Яе рэха, што пякучым болем аддаецца ў сэрцы, доўга будзе трывожыць нашу памяць.

У канцы мінулага года ў Масюкоўшчыне, пад Мінскам, выпадкова эскаватар натрапіў на траншэю з астанкамі людзей. Некалі на гэтым месцы быў канцэнтрацыйны лагер. У траншэі знайшлі 250 закатаваных фашыстамі савецкіх ваеннапалонных, 250 сямей, якія да апошняга часу жылі надзеяй: а можа дзе адшукнецца, можа жывы?—страцілі яе. Цяпер ім ужо няма каго чакаць.

Гэта—зноў страшэнныя сляды вайны.

Але, можа, дарэмна прыгадваць усё ў дзень Перамогі? Ці не пара забыць нават думаць пра вайну? Памяць чалавецтва не можа жыць толькі пакутамі і болем.

І ўсё-такі—не! Мы не маем права забываць пра тое, што адбылося з намі, з нашай краінай, з цэлым светам трыццаць гадоў назад і па чый вiне. Ёў дома, многія хацелі б выкрасліць з памяці сляды варварства і здрады, бязлітаснай жорсткасці і чорнага ліхадзейства. Выкрасліць сам подзвіг савецкага воіна, які прынёс вясну вызвалення народам Еўропы, яго заслугі прыпісаць сабе. Такім нелюдзям і сёння карціць пагрэць рукі ля вогнішча вайны, ці то ў Паўднёвым В'етнаме, ці ў Камбоджы, ці на арабскіх землях Бліжняга Усходу.

Дваццаціпяцігоддзе нашай Перамогі. Трыумфальны дзень агромністай нашай краіны, усяго савецкага народа. Урачысты юбілей дзяржавы, якая ўсяму свету даказала, што ідэі сацыялізма нельга перамагчы, што няма ў свеце сілы, якая адолела б дружбу народаў-братоў, заснаваную на непакінутым фундаменце ленінізма.

Сэрцамі людзей у гэты дзень валодалі радасць і боль, трывога і надзея. Радасць, што мы выстаялі ў змаганні, што жывём на гэтай шматпакутнай і мужнай зямлі, аздобленай нашай працай. Боль, што сёння сярод нас няма больш 20 мільёнаў савецкіх людзей, нашых братоў, сяцёр, маці, бацькоў, якіх забрала вайна. Трывога за лёс нашых дзяцей, за лёс свету. Кожны дзень і кожную гадзіну недзе гінуць людзі. Гінуць ад рукі амерыканскага лётчыка, англійскага найміта, ізраільскага акупанта.

І ўсё-такі мы жывём вялікай надзеяй, што на нашай маленькай планеце пераможа дабро над злом, мудрасць над безразважнасцю. У імя гэтай высякароднай мэты мы нястомна працуем. У імя гэтага мы заклікаем: памятайце, людзі!

Парад Перамогі на Краснай плошчы ў Маскве 24 чэрвеня 1945 года. Сцягі гітлераўскай арміі кінуты да падножжа Маўзалея.

лі ён ступіў на савецкую зямлю, што сустрэне на сваім шляху непакорлівае нашых людзей? Бадай што не! Яму ж, як і яго суайчыннікам, гебельсаўскай прапаганда ўнушыла, што многанациональная Савецкая дзяржава пры першым жа ўдары разваліцца, як картаны дом. Здавалася б, навошта яму прыгнятаць мірных жыхароў. А між тым у першыя ж дні вайны, яшчэ не разабраўшыся ў настроі і намерах савецкіх людзей, у сваім дэнінкі ён запісаў: «На дарозе ад Міра да Стаўбцоў мы размаўлялі з насельніцтвам мовай кулямістаў, ніякай літасці мы не адчувалі. У кожным мястэчку, у кожнай вёсцы, калі я бачу людзей, у мяне свірбіць рука. Хочацца пастрэліць з пісталета па ватоўні».

Дорага каштавала гэта філасофія фашыстывуючых малойчыкаў нашаму народу. За час акупацыі ў Беларусі гітлераўцы знішчылі 2 мільёны 230 тысяч савецкіх грамадзян.

У шасцідзесяці кіламетрах ад сталіцы Беларусі горада Мінска да вайны была вёска Хатынь. Былі ў ёй звычайныя людзі. 22 сакавіка 1943 года атрад карнікаў фашыскага палка Дэйрлевангера акружыў вёску. Усіх хатынцаў сагналі ў хлёў і падлілі 149 чалавек, і сярод іх 76 дзяцей, навечна ляглі ў адну брацкую магілу. Год назад на месцы былой вёскі Хатынь створаны мемарыяльны помнік — філіял Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Цяпер гэта месца масавага пакалення ахвярам фашызму. Наведвальнікі

знаёмяцца з трагічным лёсам не толькі Хатыні. Тут яны схіляюць свае галовы перад могілкамі 136 іншых беларускіх вёсак, якія, як і Хатынь, спалены разам з людзьмі і не адраділіся пасля вайны, перад каменнай сцяной з пазвамі 296 вёсак, якія таксама спалены разам з жыхарамі, але адноўлены партызанамі і байцамі, якія прыйшлі з фронту. Тут узвышаецца мемарыяльная сцяна ў памяць аб вязнях лагераў смерці. Праходзячы ад нішы да нішы гэтай сцяны, кожны з глыбокім болем у сэрцы даведваецца: «Трасцянец» — так называлася вёска непдалёку ад Мінска. На яе зямлі захопнікі стварылі канцлагер, ператварыўшы яго ў фабрыку смерці. Тут расстраляна, закатавана і спалена 206 500 савецкіх грамадзян: «Полацкі лагер смерці» — у ім загінула больш за 150 тысяч, «Гомельскі» — каля 100 тысяч... І так ніша за нішай.

Злачынствы гітлераўцаў, аб якіх расказана вышэй, маюць 29—25-гадовую даўнасць. Ці трэба аб іх успамінаць? Абавязкова! Усім пакаленням трэба памятаць злачынствы фашызму з тым, каб усё, што робіцца сёння ў іншых краінах, якія падвергліся нападу імперыялізму, успрыімалася не як выпадковая з'ява. Вытокі і прычыны зверстваў рапейных і сучасных адны — мананалістычны фінансавы капітал — продаж фашызму, палітыка падаўлення нацыянальна-вызваленчага руху, распальвання спрэчак сярод прыгнечаных народаў, ідэалогія пакалення, забабалення, грабняку.

Сёння мы не бачым розніцы паміж лёсам нашай Хатыні і паўднёва-в'етнамскіх вёсак Сангмі, Біньлонг і многіх іншых. Адрознення няма, хоць рабілася гэта рознымі людзьмі, рознымі арміямі. Імперыялізм, пад якой бы маскай ён ні выступіў, мае адзін твар. Правіцелі Ізраіля, якія нясуць пакуты і смерць арабскім народам, агалцелы расізм у Паўднёвай Радэзіі і іншых краінах Афрыкі сведчаюць таму. Як здарылася, што фашысцкая свастыка неанцыстаў ФРГ стала блызкай сямістам Ізраіля, што «клапоцяцца» аб патрэбах яўрэйскай нацыі, калі іменна пад сцягам гэтай свастыкі загінулі мільёны яўрэў? Справа тут зразумелая. Імперыялістычная буржуазія ў імя сваіх класавых мэт гатова забыць мінулае, каб аб'яднаць свае сілы супраць міру, дэмакратыі і сацыялізму.

Савецкія людзі, у тым ліку і беларускі народ, залячылі раны вайны. За пасляваенны перыяд эканоміка, культура, навука і тэхніка зрабілі гіганцкі скачок наперад. Нязмерна ўзрасла ваенная магутнасць Савецкай краіны. 25-годдзе перамогі над фашыскай Германіяй СССР адзначае ва ўмовах паспяховага выканання задач мірнага будаўніцтва. Мы працуем у імя міру, у нас няма тэрытарыяльных дамаганняў ні да якой дзяржавы. Але ўвесь савецкі народ, яго Узброеныя Сілы, краіны сацыялістычнай садружнасці пільна стаяць на варце міру і прагрэсу і, калі спатрэбіцца, дадуць сакрушальны адпор любому агрэсару.

Партызаны атрада імя Чапаева, што дзейнічаў на Піншчыне, вядуць бой з акупантамі, якія прыехалі спаліць сабранае жыта. 1943 год.

Фота Ул. ЛУПЕЙКІ.

Сяляне вёскі Гнінец Драгічынскага раёна ідуць у партызаны. 1942 год.

Фота Ул. ЛУПЕЙКІ.

СКРЫПКА ДОКТАРА БАРАБАША

Летам 1943 года ў невялікім югаслаўскім гарадку Баяводзіна фашысты правялі чарговую аперацыю па «добраахвотнай» мабілізацыі югаслаўскіх сялян і рабочых у працоўную армію. Глыбокай ноччу вэсасаўцы абшуквалі сялянскія хаціны, урываўлі ў кватэры гараджан. Усіх, у каго былі цэлыя ногі і рукі, тпалі на станцыю. Трапіў да іх і малады доктар Барабаш.

Праз некалькі тыдняў эшалон прыбыў у Беларусь, на станцыю Аўрамаўскую. Сто пяцьдзесят сербаў, харватаў, русінаў, славенаў складалі так званы ахоўны батальён.

Таціне Шапавалавай, маладой беларускай жанчыне, суджана было адыграць не апошнюю ролю ў лёсе доктара Барабаша і яго землякоў. Яна жыла ў станцыйным пасёлку, мыла надлогу ў казармах. Сувязная партызанскага атрада імя Суворова, яна расказала камандзіру атрада Кірылу Сапуру аб цяжкім лёсе югаславаў.

— Яны абарванья, вечна галодныя. Іх сто пяцьдзесят чалавек, — гаварыла Таня. — Цэлы атрад! Вось каб іх прыцягнуць да актыўнай барацьбы...

Спачатку Таня павінна была звязацца з самым надзейным югаславам. Выбар прыпаў на доктара Барабаша. Таня не раз бачыла, як, рызыкуючы жыццём, доктар хадзіў па дамах беларусаў, чула, што ён раздаваў хворым лякарствы, прызначаныя для немцаў.

Таня часта прыходзіла да ўрача. А потым паклікала яго да сябе і пазнаёміла з адным са сваіх таварышаў па барацьбе.

Ні аб чым сур'ёзным яны не гаварылі ў той вечар. Ва-

рабаш іграў на Танінай гітары і расказваў пра сваю цудоўную скрыпку. Ён скончыў Парыжскі ўніверсітэт і там, у Францыі, сур'ёзна займаўся музыкай. Скрыпку яму ўдалося прывезці з сабой...

Калі доктар пайшоў, таварыш сказаў Тані:

— У выпадку чаго камандзір загадаў табе ісці ў лес.

Таня адмоўна паківала галавой: не, гэты серб не можа аказацца здраднікам.

Яны не бачыліш шэсць дзён. На сёмы доктар прыйшоў усхваляваны і разгублены. Яго землякоў з бункера пераводзяць у клуб...

— Ну і што? — усміхнулася Таня. — Наступае зіма. У клубе будзе цяплей.

— Не трэба жартваць. У клубе будзе вялікая нямецкая ахова. Мы б неадкладна ўцяклі. Але ў нас няма зброі, і мы не ведаем тутэйшых месц.

Доктар пазнаёміў партызан з найбольш вернымі людзьмі — Міларадам Чонкіным, Бранкам Хрынякам, Стэванам Врговічам, Мамчылам Крлюшам, Стэванам Васічам. Ноччу партызанам удалося бяшумна зняць вартавых і вывесці югаславаў з Аўрамаўскай. Пайшлі ў лес доктар Барабаш і Таціна Шапавалава. Ім болыя нельга было заставацца ў пасёлку.

На рахунку партызанскага атрада імя Суворова многа слаўных спраў. Няма баявых старонак ўпісалі ў яго летапіс югаслаўскія патрыёты. Пад адхон ляцелі эшалоны, узрываўлі масты, партызаны захоплівалі абозы з прадуктамі. Знікалі не толькі паліцэйскія, але і афіцэры рэйха.

Аднак у партызан былі не толькі ўдачы. У лістападзе сорок трыяга года пры дапамозе правакатара немцы даведаліся аб месцазнаходжанні атрада. На разгром сувораўцаў была кінута вялікая карная экспедыцыя. Гітлераўцы прайшлі да партызанскай базы з тылу ў той самы момант, калі асноўныя сілы партызан знаходзіліся ў чарговым рэйдзе. База ахоўвалася толькі невялікай групай, на ўзброеныя якой быў усяго адзін

трафейны кулямёт «шварцлозе». Мамчыла Крлюш задыг з ім у кустарніку і падпусціў ворага зусім блізка. Калі карнікі ў поўны рост падняліся і кінуліся наперад, кулямёт застрэчыў. Доктар Барабаш толькі паспяваў падаваць касеты. Карнікі разгубіліся. І тут іх накрыла грознае партызанскае «ура!». Бой быў выйграны.

Доктар Барабаш у атрадзе лячыў хворых, аказваў дапамогу раненым, як мог, у складаных лясных умовах праводзіў санітарна-прафілактычную работу. А калі было патрэбна, браў у рукі зброю. Гэта ён з групай партызан-югаславаў узарваў мост на рацэ Прыпяці. Пры яго ўдзеце быў захоплены і прыведзены на базу нямецкі асоб з харчаваннем.

І яшчэ адна зброя была ў доктара Барабаша. Яго скрыпка. Ён іграў байцам Чайкоўскага, Брамса, сербскае «Чола».

Скрыпка падарожнічала з ім усюды. Яна прыйшла з доктарам і ў Хойніцкую раённую бальніцу. Было гэта ў сорок чацвёртым, калі ўсё Беларускае Палессе было ачышчана ад акупантаў. Партызаны тады разам з часткамі Савецкай Арміі пайшлі наперад, на захад. А Барабашу прапанавалі:

— Вы ж не кадравы ваенны. Для вас вайна ўжо скончылася. Вы павінны збераць ваш талент для сваёй свабоднай радзімы.

Так доктар Барабаш стаў урачом у раённай бальніцы.

Але ў час вайны гінучь не толькі на полі бою. Вайна нясе з сабой голад, эпідэміі. Ратуючы беларускую жанчыну ад тыфу, доктар заразіўся сам. Напаўна, ён разумеў, што яму засталася не вельмі доўга жыць, калі папрасіў прынесці скрыпку.

Хворыя не чулі, як плакала за сцяной медыцынскага сястра. Яны не маглі паверыць, што чалавек, які ратаваў іншых, памёр сам.

Скрыпка доктара Барабаша захоўваецца ў музеі Вялікай Айчыннай вайны ў Мінску. Памяць аб слаўным патрыёту-антыфашысту вечна будзе жыць у сэрцах беларусаў.

І. МУХІНА.

СЕГОДНЯ В НОМЕРЕ

ДЛЯ ТЕХ, КТО НЕ ЧИТАЕТ ПО-БЕЛОРУССКИ

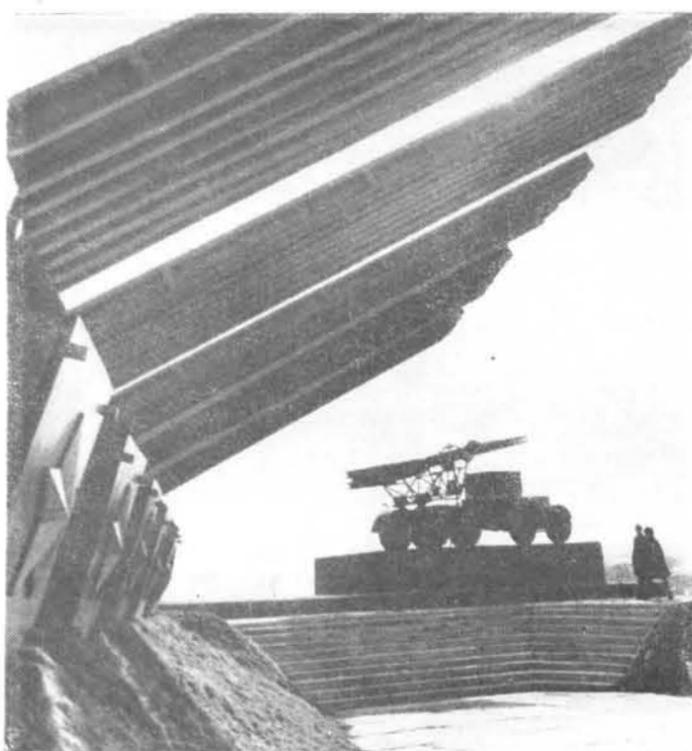
«ВЯСНА ВЫЗВАЛЕННЯ, ВЯСНА ДОБРЫХ НАДЗЕЙ» — так называецца пераходная артыкула нумара, прысвечаная 25-літцю вялікай Перамогі над фашысцкай Германіяй. За гэтыя гады мы переселиліся з земляноў і баракоў у новыя дома, возвелі прекрасныя горады, постройлі моцныя заводы і электрастанцыі, вырастылі багатыя ўрожаі. На нашай зямлі не осталось ніякіх рушчых, якія напомяталі бы о войне, но стоят на ней сотни обелисков, и даже всемогущее время не может заживит раны нашей памяти. Поэтому в день Победы — триумфальный день нашей великой страны — сердцами людей владеют радость и боль, тревога и надежда. Радость за наш светлый мирный труд, боль о погибших, тревога за судьбу планеты, на которой до сих пор не прекращаются войны, надежда на победу разума над злом и безрассудством.

В статье «ВАЙНА НАРОДНАЯ» (5 стр.) секретарь ЦК КП Белоруссии С. Пилотович рассказывает о всенародной борьбе белорусов против немецко-фашистских захватчиков. 370 тысяч партизан, более 70 тысяч подпольщиков не давали гитлеровцам покоя ни днем, ни ночью. Народные мстители пускали под откос вражеские эшелоны, взрывали машины и склады, громили воинские гарнизоны. За три года в тылу врага они уничтожили около полумиллиона вражеских солдат и офицеров. Буржуазные историографы пытаются доказать, что причиной всенародного движения сопротивления была жестокость фашистских «методов управления». Жестокость оккупантов, конечно, содействовала усилению ненависти к ним, но истинная причина партизанской войны крылась в другом — в любви к своему социалистическому Отечеству, к родной Советской власти.

Народный писатель Белоруссии М. Лыньков встречал 9 мая 1945 года в Сан-Франциско, где он находился в составе делегации БССР на конференции, закладывавшей основы Организации Объединенных Наций. Делегатов трогало радушие, с которым принимали их простые американцы — рабочие и фермеры. И вместе с тем было странно и непонятно, как могла тогда вернуться на страницах газет дискуссия: заплатит или не заплатит Трумэн за проезд по висящему мосту. «Все это казалось мелочным и ничтожным по сравнению с заботами, которые вставали перед нашим белорусским народом», — пишет М. Лыньков в статье «УЗНЯТАЯ З РУІН» (5 стр.). — Но и в те тяжелые дни мы твердо верили в стойкость своего народа, и сегодня с гордостью говорим о пути, пройденном за это время.

«У КАГО ПАЗЫЧАЛІ ВОЧЫ!» (6 стр.) — под таким заголовком напечатан наш комментарий к двум сборникам «Баявая ўскалась», изданным недавно в Торонто националистическими «поэтами». Вместо того, чтобы открыто признаться в творческой несостоятельности, авторы и издатели собрали в них произведения советских поэтов без ссылок на источники. Вероятно, они надеются, что эмигранты, прочитав хорошие стихи и не разобравшись в сути дела, пришлют те пожертвования, о которых они слезно просят на первых страницах сборников, а заодно проглотят яд антисоветчины, щедро разбросанный вокруг этих стихов в статьях и комментариях. Но белорусская трудовая эмиграция, прошедшая большую школу классово-борьбы и крепкими нитями связанная с родной землей, не станет глотать эти отравленные пилюли.

Свою новую поэму «МАТЧЫН ДОМ» [отрывок из нее помещен на 6 стр.] поэт Максим Лужанин посвятил белорусским женщинам, вывезенным в фашистское рабство во время второй мировой войны. Пленниц з Двины и Припяты заставили работать на торпедном заводе у озера Мадзеев. Но вскоре заводское начальство стало получать неприятные вести с фронта — торпеды перестали взрываться. Так белорусские девушки, не покорившись фашистам, нашли способ помогать Родине и на чужой земле, под надзором гестаповцев.

Орша. Ля помніка савецкім ракетчыкам.

АГОНЬ «КАЦЮШ»

Першы ракетны залп «кацюш» зрабілі па эшалонах праціўніка ў Оршы 14 ліпеня 1941 года ў 15 гадзін 15 мінут. У бой уступілі сем устаноў, забяспечаных 16 ракетамі кожная. Вось што гавораць сведкі і ўдзельнікі тых падзей.

Камандзір баявой устаноўкі гвардыі сержант В. Аўсоў:

«Пераключыў рубільнік электрасілкавання. Правай рукой даў абарот махавічка. Зямля здрыганулася і асвятлілася. Агонь лячыў у цэль. Няўжо гэта нашы ракеты?»

Падпалкоўнік А. Кривашыпаў:

«Пасля залпа па фронту метраў на дзвесце — мы гэта бачылі і без біноклаў — узнялося мора агню».

Маршал Савецкага Саюза А. Яроменка:

«Эфект адначасовага разрыву 112 ракет на працягу 10—15 секунд пераўзышоў усе спадзяванні...»

З данасенняў у фашысцкі генеральны штаб:

«Рускія выкарысталі батарэю з небывалай колькасцю гармат. Снарады фугасна-запальваючыя, але незвычайнага дзеяння. Войскі, абстрэлыя рускімі, сведчаць: агнявы налёт падобны ўрагану. Страты ў людзях значныя...»

Пазней разведка данесла, што пасля залпа «кацюш» фашысты вывезлі з Оршы тры эшалоны забітых і параненых.

...Ішлі першыя, самыя цяжкія месяцы вайны. Некалькі заводаў, працуючы дзень і ноч, выпускалі «кацюшы». Беспрэцэдэнтнымі тэмпамі нарасталі вытворчасць новай зброі. І ўжо восенню 1941 года стралковыя дывізіі, якія дзейнічалі на галоўным напрамку пад Масквой, атрымлівалі на ўмацаванні, як правіла, да дывізіёна «М-13» або «М-8». У снежні «эрэсы» былі ўведзены ў штаты дывізіі. Пасля першых жа залпаў іх аўтарытэт узняўся на небывалую вышыню. І не выпадкова ганаровай назвы гвардзейскіх першымі былі ўдастоены ракетныя часці Савецкай Арміі.

Першая эксперыментальная партыя «кацюш» была выпушчана ў лістападзе 1940 года. Іменна з гэтых машын і склалі потым батарэю, якой суджана было «пазнаёміць» фашыстаў з нашай новай зброяй. Яе сфарміравалі ўсяго за чатыры дні да баявога залпа. Камандзірам быў прызначаны капітан І. Флёраў, слухач першага курса Артылерыйскай акадэміі імя Дзяржынскага. У Флёрава было сем баявых устаноў на трохвосевых грузавіках і каля трох тысяч ракетных снарадаў.

Якой жа была ўстаноўка «М-13», названая затым «кацюшай»? На грузавіку манціравалася ферма, на ёй — рама з накіроўваючымі, рад швелерных бэлек, змацаваных вугал-

ковым металам, меліся пад'ёмны і паваротны механізмы, мінамётны прыцэл, механізм пуску. Вось у прынцыпе і ўсё. Калі не лічыць выдатных для свайго часу ракет, проста і геніяльнай ідэі выкарыстання масіраванага ракетнага агню.

«М-13» прызначалася «для знішчэння жывой сілы і агнявых сродкаў праціўніка, размешчаных адкрыта і ў лёгкіх укрыццях, для знішчэння танкаў і іншых мотамеханізаваных сродкаў у месцах сканцэнтравання, для падаўлення бліжэйшых артылерыйскіх і мінамётных батарэй». Дальнасць стральбы складала 8,5 кіламетра, вага снарада — 42 кілаграмы. Адзін залп шаснаццаціо ракетамі рабіўся за 7—8 секунд.

Наколькі баяліся фашысты «сакрэтнай рускай зброі» гаворыць і такі факт: за размовы аб тым, што дзе-небудзь паблізу з'явіліся нашы «кацюшы», гітлераўскі салдат каралі таксама, як і за распаўсюджанне панічных слухаў.

«Кацюшы» грамлілі ворага і натхнялі нашы войскі пад Масквой і Ленінградом, Сталінградом і Курскам, у Венгрыі, Чэхаславакіі, пры штурме фашысцкага лагва — Берліна. Яны манціраваліся не толькі на машынах. Іх ставілі на танкі і на бронепаязды, якія ахоўвалі Маскву на Акружнай чыгуныцы, і на дрэзіны, і нават бранякатэры. Марская «кацюша» была эфектыўнай зброяй марскіх дэсантаў.

Услед за «кацюшай» № 1 — «М-13» з 16 ракетамі — была створана пуская ўстаноўка «М-8» з 36 ракетамі, затым «М-8-48» з 48 накіроўваючымі і «М-8-24» з 24 накіроўваючымі на шасі лёгкага танка. У чэрвені 1942 года на ўзбраенне паступілі яшчэ больш магутныя рэактыўныя снарады «М-30» і «М-20». Вага «М-20» — 57,6 кілаграма, запускаяся снарад з устаноўкаў «М-13». Вага «М-30» — 72 кілаграмы. Для яго давалася сканструяваць ужо спецыяльныя станкі, «рамы М-30».

Але гэта былі яшчэ не самыя цяжкія з «кацюш». Да пачатку 1943 года фронт стаў атрымліваць 300-міліметровыя фугасныя рэактыўныя снарады «М-31» вагой у 92,5 кілаграма. Іх называлі «ванюшамі» (або «андрушамі»). Для «ванюш» была распрацавана пуская ўстаноўка «М-31-12» з дванаццаціо накіроўваючымі. Нарэшце ў 1944 годзе выйшаў мадыфікаваны «ванюша», або «М-31-УК» (палепшанай кучнасці). Гэтыя снарады прызначаліся для «вядзення залпавага агню па апорных пунктах першай і другой пазіцыі галоўнай паласы абароны праціўніка».

Ю. РАМАНАУ.
АДН.

САРДЭЧНА ВІНШУЕМ

Дарагія сябры-суайчыннікі!

Сардэчна віншваем вас і ў вашай асобе ўвесь савецкі народ з вялікімі святамі — Першамаем і днём Перамогі над фашысцкай Германіяй. Жадаем вялікіх поспехаў у вашай высакароднай творчай працы, шчасця ў асабістым жыцці!

Карыстаючыся выпадкам, паведамаем, што летам гэтага года мы арганізуем паездкі на Радзіму сяброў і чытачоў нашай газеты.

Прыміце нашу падзяку за цёплыя сустрэчы і прыёмы, аказаныя вамі турыстам нашых груп у мінулым годзе.

В. ЯХАНТАУ,
рэдактар «Русского Голоса».

ЗША.

У БЯДЗЕ І РАДАСЦІ

У гады другой сусветнай вайны наш Аб'яднаны руска-украінска-польскі клуб у горадзе Лос-Анджэлесе, як і многія іншыя прагрэсіўныя таварыствы нашых землякоў у Злучаных Штатах, арганізаваў дапамогу Радзіме. Кожны член клуба ўнёс пасільны ўклад у кампанію «уор рэліф».

Я ў той час працаваў краўцом. У нашым прафсаюзе было многа выхадцаў з былой Расійскай імперыі — рускіх, украінцаў, беларусаў. Вось мы і рашылі арганізаваць пашыў цёплых рэчаў для савецкіх людзей. Сход клуба адобрыў гэту ідэю і заклікаў усіх членаў прыняць актыўны ўдзел у ра-

боце. Да нас прымкнулі таксама малакане, суботнікі і члены іншых рэлігійных абшчын.

За кароткі час было сабрана восемдзесят тысяч долараў. Частка гэтых грошай пайшла на пакупку неабходнага матэрыялу, і члены нашага прафсаюза краўцоў пашылі восем тысяч кажухоў, якія затым былі перададзены савецкім прадстаўнікам.

Савецкая Армія працягвала сваё пераможнае наступленне. І вось, нарэшце, мы даведліся, што вызвалена сталіца Беларусі горад Мінск. Неадкладна арганізавалі збор сродкаў для Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Савецкаму прадстаўніку таварышу Ганіну было перададзена больш за тысячу долараў.

Гэта толькі некалькі фактаў з дзейнасці нашага клуба ў цяжкія ваенныя гады. Але яны даюць уяўленне аб той актыўнай рабоце па аказанню дапамогі Савецкаму Саюзу, якая праводзілася нашымі суайчыннікамі ва ўсіх гарадах Злучаных Штатаў.

Так было, ёсць і будзе: мы заўсёды разам з Радзімай — і ў бядзе, і ў радасці і ў горы.

П. ЛІВІНЮК.

ЗША.

ВЕСТКИ З ДАРАГОЙ БЕЛАРУСІ

Вялікае дзякуй за прысланыя кнігі. Прачытаў іх з цікавасцю. Праўда, па-беларуску чытаць мне яшчэ цяжка. Справа ў тым, што за доўгія гады жыцця на чужыне я амаль забыў родную мову. І толькі дзякуючы «Голасу Радзімы» здолеў зноў чытаць па-беларуску. Ужо не-

калькі год кожны тыдзень з нецярплівасцю чакаю чарговы нумар вашай газеты і ўважліва чытаю ад першай да апошняй старонкі. Мяне цікавіць літаральна ўсё, што гаворыцца аб Радзіме, аб дарагой Беларусі. Колькі новага даведаешся з гэтага невялікага па памеру вестуна з роднай старонкі. У такія мінулы асабліва востра адчуваеш, што жывеш на чужыне, хоць ужо моцна прывязаны да гэтай зямлі: тут нарадзіліся і выраслі дзеці, цяпер падрастаюць унукі.

Трэба сказаць, што асабіста я нядрэнна ўладкаваўся ў гэтай краіне: матэрыяльна забяспечаны, дзеці маюць сярэдняю або вышэйшую адукацыю. Здавалася б, усё ў парадку. Але гэта толькі так здаецца. Брудная вайна, якую вядуць амерыканцы ў Індакітаі, падрывае эканоміку краіны, цэны павышаюцца хутчэй, чым зарплата, растуць падаткі.

Перадавая людзі Амерыкі ўсё больш актыўна выступаюць за спыненне агрэсіі ў Азіі, за вывад амерыканскіх салдат з Індакітаі, за скарачэнне асігнаванняў на ўзбраенне. Але ўрад Злучаных Штатаў не хоча прыслухацца да голасу розуму. І гэта зразумела: прадстаўнікі буржуазіі абараняюць інтарэсы свайго класа. Для іх спыненне вайны, змякчэнне міжнароднай абстаноўкі — гэта страта прыбыткаў, якія атрымліваюць манополі з ваенных заказаў. Для тых жа, хто выступае супраць такога курсу, у адміністрацыі Ніксана прыгатаваны палкі, газы і кулі.

Але барацьба працягваецца. Хочацца думаць, што перамогуць прагрэсіўныя сілы і Злучаныя Штаты перастануць быць сусветным жандарам.

В. КАЗЛОУ.

ЗША.

Решающий вклад

ПОЛИТИЧЕСКИЕ И ВОЕННЫЕ ДЕЯТЕЛИ ЗАПАДНЫХ ДЕРЖАВ О РОЛИ СССР ВО ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЕ

Знавать многие политические и военные деятели западных стран.

Английский фельдмаршал Монтгомери писал: «Россия в тяжелом единоборстве почти один на один с наступающими гитлеровскими армиями приняла на себя всю силу германского удара и выстояла». Уинстон Черчилль, выступая в Палате общин 28.44 года, заявил: «...не было в мире такой силы, разве что она была бы создана еще через несколько лет, которая могла бы сломить и сокрушить германскую армию и нанести ей такие колоссальные потери, как это делают русские советские армии».

Нападая на Советский Союз, Гитлер и его генералитет надеялись, что под ударами немецко-фашистской армии Советское государство развалится, как карточный домик. В своем грубейшем просчете им пришлось убедиться в первые же дни войны. Гитлеровский генерал, ставший впоследствии «историком» второй мировой войны и, кстати говоря, внесший немалую лепту в ее фальсификацию, К. Типпельскирх вынужден был признать: «Убедительным было уорство противника... здесь не могло быть и речи о том, чтобы быстрыми ударами «разрушить карточный домик».

Фашистская «Фелькишер бобахтер» уже 4 июля 1941 года писала: «Неоспорим факт, что из всех противни-

ков, которых встречал немецкий солдат, советский боец является самым стойким и самым упорным».

Неодолимую крепость обороны Советской Армии отмечал и генерал Эйзенхауэр. В телеграмме Национальному совету американо-советской дружбы он писал, что после предательского нападения фашистской Германии на Советский Союз «...мир стал свидетелем одного из самых доблестных в истории подвигов оборонительной войны, когда солдаты русской армии приняли на себя всю мощь ударов нацистской военной машины и окончательно остановили ее».

Первые поражения во второй мировой войне немецко-фашистские войска понесли уже в самом ее начале на советско-германском фронте, а первый крупный разгром их ждал под Москвой. В битве под Москвой был развеян миф о непобедимости гитлеровской армии.

Авторы некоторых изданных в последние годы на Западе военно-исторических исследований, например, Х. Болдуин, С. Сульцбергер, А. Кларк, Э. Цимке и другие, тчатся доказать, что поворот в ходе второй мировой войны был достигнут в результате боевых действий англо-американских войск в Северной Африке, Италии и Западной Европе. Но, как известно, по своему размаху, напряжению и результатам эти боевые действия не шли ни в какое сравнение с грандиозными сражениями на советско-германском фронте, который с момента своего возникновения стал главным фронтом второй мировой войны.

Всему миру известно, что

УЗНЯТАЯ З РУІН

Сан-Францыска... Тут, удалены ад роднай зямлі, мяне застаў той дзень, аб якім мы так марылі, якога так чакалі. У складзе беларускай дэлегацыі я прымаў удзел у рабоце канферэнцыі, якая закладвала асновы Арганізацыі Аб'яднаных Нацый.

Як цяпер памятаю, усе мы, члены дэлегацыі — саюзнай, украінскай, беларускай, — сабраліся ў сваім цесным асяроддзі, каб адзначыць дзень Перамогі. Гаварыліся ўсхваляваныя прамовы, уздымаліся тосты ў гонар нашых воінаў, якія выратавалі свет ад карычнай чумы, у гонар нашага народа, які вытрымаў такія неверагодныя выпрабаванні.

Я слухаў іх, а думкі мае былі звернуты да роднай зямлі, да дарагой сэрцу Беларусі. Перад маімі вачыма паўставалі спаленыя гітлераўцамі гарады і вёскі, знішчаныя твары маіх братоў і сябр, на долю якіх за тры гады фашысцкай акупацыі выпала столькі пакут, колькі іншым народам не выпадала за многія стагоддзі. Я ад'язджаў з Мінска, калі многія, многія жыхары жылі ў падвалях, зямлянках, палатках. Тое ж самае было і ў іншых гарадах і вёсках. Але галоўны боль — гэта боль аб страхах. Не было такой сям'і, дзе б не аплакалі смерць родных і блізкіх. Амаль два з паловай мільёны чалавек сталі ахвярамі гітлераўскага нашэсця. Кожны чацвёрты беларус загінуў. Кожны чацвёрты... Гэта жудасна для народа, колькасць якога не дасягнула і дзсяці мільёнаў... Для нас тады здавалася дзіў-

**Міхась ЛЫНЬКОУ,
народны пісьменнік
Беларусі**

ным і незвычайным бачыць горад, якога не кранула полымя вайны. Мы зайздросцілі гэтаму гораду. Гэта была здаровая чалавечая зайздрасць, якая засноўвалася на жаданні бачыць усе гарады зямлі такімі ж чыстымі, прыгожымі, з дагледжанымі паркамі і скверамі, з такімі ж сытымі, прыгожа апранутымі людзьмі.

Нас кранала сардэчнасць, гасціннасць, цёплыя сяброўскія пачуцці, з якімі нас прымалі простыя амерыканцы — рабочыя і фермеры. У гэтым мы бачылі даніну павагі народам Савецкага Саюза. І разам з тым многае было для нас дзіўным і незразумелым, у тым ліку ажыўленая дыскусія, якая разгарнулася на старонках газет на такую «актуальную» тэму: заплаціць ці не заплаціць містар Трумэн праязную плату, калі будзе ехаць з аэрадрома на канферэнцыю праз вядомы вісячы мост над пралівам. Усё гэта здавалася дробязным у параўнанні з клопатамі, якія паўставалі перад нашым беларускім народам. Яму ж, па сутнасці, трэба было пачынаць многае з нулявой адзнакі.

Але ў тыя цяжкія і ў той жа час натхнёныя дні мы цвёрда верылі ў стойкасць і працавітасць свайго народа, у тое, што пройдзе нямнога часу, і з руін і попелу паўстануць гарады і вёскі, зноў закіпіць жыццё на апаленай вайной зямлі. Мы ве-

рылі, што, як і ў гады вайны, на дапамогу нам прыдуць нашы браты, уся вялікая сям'я народаў Краіны Саветаў.

Сёння мы з горадасцю гаворым аб шляху, пройдзеным за гэты час. Калі з вышыні тэрыторыі рэспублікі, мы ўбачым вялікія гарады і фабрыкі, урадлівыя нівы, густую сетку аўтамабільных і чыгуначных магістраляў, лініі электраперадач. Мы ўбачым прыгожыя архітэктурныя ансамблі старажытных, але па сутнасці, народжаных нанова Мінска і Гомеля, Гродна і Магілёва, Брэста і Віцебска. Мы ўбачым побач з тысячагадовым Полацкам горад хімікаў і энергетыкаў — Наваполацк, паблізу Мінска — цэнтр цяжкага аўтамабілебудавання Жодзіна, непадалёк ад Мазыра і Слуцка — зусім юныя Светлагорск і Салігорск, агні магутнай ДРЭС у Белаазёрску, ажурныя нафтавыя вышкі каля Рэчыцы. Сёння ўмельцы і працавітыя рукі беларуса за кожныя восем мінут ствараюць аўтамашыну, за дваццаць — металарэзны станок, за сем — трактар, за чатыры — матацыкл, за тры — халадзільнік, кожную мінуту — тэлевізар і радыёпрыёмнік.

Перад кожным, хто прыязджае да нас у госці, Беларусь паўстае краем, які знаходзіцца ў росквіце сваіх творчых і духоўных сіл. Народ, які паказаў, што ён можа пастаяць за сваю свабоду і незалежнасць, здзейсніў яшчэ адзін, не менш гераічны подзвіг — працоўны.

Мы приходзім да тых, каго няма сярод нас...

НЕЗАГОЙНАЕ

Гэты фільм глядзець няпроста. Мы бачым у ім і мемарыял на месцы спаленай разам з жыхарамі вёскі і людзей, якія ўратаваліся ад гібелі, і дакументы, якія перадаюць жудасную карціну фашысцкага злачынства і здзекаў ворага з мірнага насельніцтва. Мы чуем усхваляваны голас Іосіфа Камінскага, які цудам уцалеў у той страшны дзень — 22 сакавіка 1943 года.

Фільм «Боль мой — Хатынь» створаны ў аб'яднанні «Летапіс» кінастудыі «Беларусьфільм» рэжысёрам-сцэнарыстам Пятром Аліфярэнкам, апэратарамі Юрыем Івановым, Генрыхам Лейбманам, Уладзімірам Пужэвічам і Уладзімірам Цесляком.

Хатынь стала месцам нашага агульнага смутку, агульнага болю — болю 9200 вёсак, 136 з якіх не адрадыліся.

Перад намі строгія надмагільныя надпісы — пасямейна, з указаннем узросту кожнага, жахлівыя лічбы замучаных у канцэнтрацыйных лагерах людзей Беларусі.

**Сэрца, не кліч, бо яны не пачуюць,
Ні сёння, ні заўтра — іх клікаць дарма!
Ніколі не прыйдучь і не паратуюць
Мяне ад пакуты — бо іх няма!..**

Так, няма. Кожнага чацвёртага страцілі мы ў тую ліхую гадзіну, але кожныя трые выжылі. І мы приходзім да тых, каго няма сярод нас, і ў думках, і да гэтых халодных гранітных пліт, да гэтых надпісаў Памяць аб кожным у нашых сэрцах і ў сэрцах нашых дзяцей і ўнукаў.

В. ПОЛЯК.

первым сур'езным паражэннем гітлеровскай вайсковай машыны з пачатку другой сусветнай вайны явіўся разгром ея войскаў пад Масквой, а найбольшым вайсковым-палітычным падзеям, пачынаючы з пачатку вайны, стала перамога ў ходзе не толькі барацьбы на савецка-германскім фронце, але і ўсёй другой сусветнай вайны, стала перамога Савецкай Арміі ў Сталінградскай бітве.

Немецкі генерал Дёрр у сваёй кнізе «Поход на Сталінград» піша: «...У 1942 годзе Сталінград стаў пераўтварэннем пункта другой сусветнай вайны. Для Германіі бітва пад Сталінградам была цяжчайшым паражэннем у яе гісторыі, для Расіі — яе вялічайшай перамогай». Гэта ж падтвэрджвае і гітлеровскі фельдмаршал фон Манштейн: «Так жа і ў Германіі многія лічаць, што Сталінград мае значэнне «рэшаючага сражэння».

Прэзідэнт США Ф. Рузвельт у грамаце гораду-герою піша, што славная перамога ў Сталінградзе «...астановіла вольную наставіна і стала пераўтварэннем пункта вайны Саюзных Нацый супраць сіл агрэсіі». Англіійскі кароль Георг VI ў тэлеграме Прэзідэнтам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР М. Калініну адзначыў, што упорнае супраціўленне сталінградцаў «...повернула падзеі і паслужыло прадвестником сапраўдных удараў, якія мы пасялі смяненне ў сэрцах ворагаў цывілізацыі і свабоды».

Кораннай перамогай у ходзе вайны быў завершан у выніку перамогі Савецкай Арміі ў сражэнні на Курскім дуге і выхад іх к Дняпру.

Оцэніваючы вынікі гэтага сражэння, Чэрчіль адзначыў: «Тры велікія сражэння за Курск, Орел і Хар'ков, усе праведзеныя ў тэчэнне двух месяцаў, ознаменавалі круцтва германскай арміі на Восточным фронце».

Ещё большы размах мела Беларуска-стратэгічная аперацыя, у якой з абодвух бакоў ўдзельнічалі больш за 4 мільёны чалавек, больш за 60 тысяч арудый і мінамёт, больш за 8 тысяч танкаў і самаходных арудый, больш за 9 тысяч самалётаў. В выніку разгрома гітлеровскай арміі ў Беларусі, па сутнасці, рухнуў немецкі Восточны фронт.

Об гэтым паражэнні гітлеровскай арміі Вестфаль піша так: «В тэчэнне лета і восні 1944 года немецкую армію постигло велічайшае ў яе гісторыі паражэнне, прыводзіўшае да сталевага паражэння. 22 чэрвеня рускія перайшлі ў наступленне на фронце групы арміяў «Цэнтр»... Лишь рассяяныя астаткі 30 дывізіяў ізбеглі гібелі і савецкага плену».

Ізгнаў ворага з роднай зямлі, Савецкая Армія прынесла вызваленне і ў Еўропу, прычым не толькі народам тых краін, куда ея войскі прыйшлі непасрэдна, але і ў іншых еўрапейскіх дзяржаваў. Хороша об гэтым сказаў у студзені 1944 года генерал дэ Голль: «Французы ведаюць, што сделала для нас Савецкая Армія, і ведаюць, што именно Савецкая Армія сыграла галоўную ролю ў іх вызваленні».

А міністр замежных спраў Даніі Крэйстмас Меллер заявіў па радыё: «Усе народы благодарят сёння Савецкі Союз за яго велікі ўклад у справу разгрома злышчага ворага ўсёго чалавечества. Міралабівы рускі народ падняўся супраць вторгнутага ворага, і ўсе ў акупаваных краінах ведаюць, як надо боротца супраць немецкіх захватчыкаў».

Подобных прызнанняў можна прывесці не мала. Буржуазныя даследчыкі, аналізуючы вынікі вайны і прычыны перамогі Савецка-

Гомель. Штаб Перваго Беларускага фронту. Слева направа — камандуючы фронтом генерал арміі РОКОССОВСКИЙ, начальнік апэратывнага аддзела генерал-майор БОЙКО і начальнік штаба фронту генерал-полковнік МАЛІНІН. Фото О. КНОРРИНА.

скаго Саюза, не могуць не прызнаць, што перамога была дасягнута дзякуючы выключна высокаму моральнаму якасцю савецкіх воінаў і умеламу кіраванню Вярхоўнага Камандавання.

Камандуючы сухопутнымі войскамі США генерал Стілзуэлл, выступаючы на мітынгу ў Нью-Йорку 31 студзеня 1945 года, заявіў: «Усё цывілізаваны свет павінен асабліва цаніць заслугі цэнтральнай фігуры ў гэтай барацьбе — рускага солдата».

Прызнанне высокага якаства савецкага вайсковага кіравання прыводзіць і ў словах генерала Эйзенхаўэра: «Вялікія подзвігі Красной Арміі ў вайну ў Еўропе вызвалі ўсё чалавечства. Ёсць суровая справядлівасць у тым факце, што гэтае велікае орудзе вызвалення, вызваўшае савецкі народ ад свирепых захватчыкаў, стала ў канцы вайны орудзем возмездзя самому Гітлеру ў яго асаджанай канцэлярыі».

Калі солдат, назідаўшы кампанію Красной Арміі,

я пранікся глыбачайшым вошчэннем к мастэрству ея кіраўніцтва».

Там фальсіфікатарам, якія імкнуцца даказаць, што рэшаючую ролю ў перамогах Савецкай Арміі сыгралі паставкі амерыканскага вооражэння і боевай тэхнікі, умесна напамінаць слова прэзідэнта США Ф. Рузвельта (май 1944 года): «...Савецкі Союз пользуетса вооражэннем галоўным образом со свонх заводов».

Превосходство вооражэння Савецкай Арміі над вооражэннем фашысцкіх войскаў прызнавалі да іх выяўленыя гітлеровцы, як генерал Клейст, заявіўшы: «Вооражэнне было хорошае да і ў 1941 годзе, асабліва танкі. Артиллерія была превосходна, точно так жа, как большая часть орудия пехоты, их винтовки были более современные, чем наши, и стреляли быстрее. Их танк Т-34 был лучшим танком в мире».

Советский Союз, вынесший

на свонх плечах основную тяжесть единоборства с гітлеровскімі полчищами, понес и наибольшие жертвы и лишения. Уже в послевоенные годы об гэтым гаворил прэзідэнт США Д. Кеннеди. В речі 10 студзеня 1963 года он заявіў: «И ни одна страна за всю историю войны не пострадала больше, чем пострадала русская страна в ходе второй мировой войны».

Как бы ни старались буржуазные фальсіфікатары истории, чалавечество знало и будет знать, что своним спасением от фашысцкай чумы оно обязано прежде всего Советскому Союзу и яго Вооруженным Силам. Благодарная память об гэтом сохранится навечно.

Полковник Лев КОРЗУН,
кандидат военных наук.
АПН.

Голас Радзімы

№ 19 (1128)

МАТЧЫН ДОМ

УРЫВАК З ПАЭМЫ

Сваю апошнюю паэму «Матчын дом» Максім Лужанін прысвяціў лёсу беларускіх жанчын, сьвалтоўна вывезеных гітлераўцамі ў Германію ў час II сусветнай вайны. Паланянак з Дзвіны і Прыпяці прымусалі працаваць на вайсковым заводзе ля возера Мадузее, дала-

магаць фашыстам рабіць тарпеды, якія потым будуць нацэлены супраць савецкіх саюзат. І вось з фронту да заводскага начальства пачалі прыходзіць весткі — у акіяне не рвуцца тарпеды. Гэта дзяўчаты, не скарыфіныя ліхой долі, змаці дапамагчы Радзіме нават тут,

за калочым дротам, над наглядом гестапаўцаў. Прананіючы ўрываак з новай паэмы М. Лужаніна, мы спадзяемся, што яго з цікавацю прачытаюць нашы чытачы і асабліва чытачкі, многія з якіх зведалі горкі лёс германскіх паз-

Гадаванкі быстрае Дзвіны,
Прыпяці вясёлай гадаванкі!
Сталі вы, надзеўшы рызманы,
Горкія, смутныя паланянкі.
Дзе ж той час,
Калі вятры вясны
Беглі прывітаць вас
Да прыганку!

Дзесьці,
У маленькім месце,
Дом стаіць, цвіце за домам

Дваццаць год назад,
Маці нарадзіла, спазіла,
Песню над калыскай пачала,
Ладкі-ладушкі зрабіла,
Потым на зямлю пусціла...

Так дзяўчына і расла.
А цяпер — мінула столькі дзён,
Падняліся ў неба хмары суму,
Трэба жыць...
Здушы ў сабе праклён,

Не тужы,
Не плач, не думай.
Начапіў навечна
Ёй прыгон
Цераз плечы
Доўгі нумар.

Чорны лёс, як нумар твой,
Еш той хлеб напалам з сястра,
Гніся ў крук, са сталі смерць карою,
Збірай

На сваіх, сваёй рукою.
Можа недзе
Падарвецца брат
На тарпедзе,
Зробленай табою.

А душа —
вядзе, як па вадзе,
Горне ў край, дзе за работай
свята,
Там і той, што сэрцам валадзеў,
На ўсе справы здатны, статны.
Хоць бы як хвіліну
Паглядзець,
Вокам кінуць —
Думаюць дзяўчаты.
Накрывае векам дамавіна,
Скрозь чужына.

Мадузее не пераплывеш,
Мадузее чоўнам не адолець,
Тут памрэш,
Прыцісне глей у доле.
На чужой, няветлай старане —
Ні каліны, ні дубочка,
Не аблашчаць ногі, як даўней,
Жоўтыя пясочкі!

Толькі ўстануць хмары, як паўжы,
Злосныя, калматыя, цяжкія,

І пачнуць смалу цацкіць дажджы —
Нудныя,
асеннія,
даўгія.

Жоўтыя пясочкі,
Цёплыя жвірочкі
Па-над Нёмнам,
Па-над Сожам!
Заўжды помніць
І забыць не можа,
І ніколі сэрца не забудзе
Свет нязводны,
Кут наш родны...
Дзе ж вы, свае людзі!
Хто пачуе, хто асочыць
Смутак чорны, боль дзявочы!

А палон —
як мур, стаіць навокала!
Хто ўратае —
Усё далёка...

Мадузее — не перавяслюеш,
Мадузее — не акінеш вокам.

Затужылі, знебыліся,
На ўцеху адно ім
Нашы песні засталіся,
Што ўзялі з сабою.
Заспявай, мая сястрыца,
Вярбу над вадою!

Заспявай пра верацёнцы
Ці пра ясны месяц,
Як у той у барэзёнцы
Нешта мала месца...
Можа блісне наша сонца
Над тутэйшым лесам.

«Як вярнуся ў Беларусь я
З таго Мадузее,
Рушу полем, росным долам,
Назбіраю зеляя.

Не абы травы якое,
А буйнога хмелю,
Вырву каліва куколлю,
Руты-мяты белай.

Хай тваё асцё, куколлю,
Катам сэрца коле,
Хай твой колер будзе, рута,
Ім на вечны смутак.

А цябе прашу, мой хмелю,
Віюха лясная,
Хай іх век віно не хмеліць,
Радасць абмінае.

Хай з удачы і няўдачы
Плачма плачуць вочы
За сірочы, за жабрачы
За наш лёс дзявочы».

«ГІСТОРЫЯ АДНОЙ ПЕСНІ»

У сёмым нумары нашай газеты за гэты год пад такім загаловам была апублікавана карэспандэнцыя навуковага супрацоўніка Магілёўскага гісторыка-краязнаўчага музея І. Крыскаўца. Аўтар расказаў, як і пра каго была створана песня «На безымянной высоте». Песню гэту напісаў падэт Міхал Матушоўскі пад уражаннем подвигу васьмнаццаці камуністаў, якія, вызваляючы Магілёўшчыну, захапілі ў фашыстаў безымянную вышыню і ўпарта абаранялі яе да падыходу нашых войск. Шаснаццаць герояў загінулі, двое засталіся жывымі.

Пра аднаго з іх, Герасіма Лапіна, мы пісалі, пра другога, Канстанціна Уласава, не было падрабязных звестак. Цяпер І. Крыскаўцу стала вядома, што К. Уласаў быў паранены і захоплены немцамі ў палон. Яго павезлі ў Бабруйск, але ён па дарозе ўцёк з поезда разам з іншымі палоннымі. К. Уласаў пайшоў да партызан і ў складзе атрада «Мсцівец» ваяваў да канца вайны. Зараз ён жыве ў Новасібірскай вобласці.

Карэспандэнцыя І. Крыскаўца атрымала водгук у Беларусі і за мяжой. Вучні 9 класа 6-й сярэдняй школы г. Маладзечна напісалі аўтару пісьмо, у якім выказалі падзяку за расказ аб іх любімай песні і за пошук герояў. А з Бельгіі Марыя Гарох напісала: «Дарагі Іван Паўлавіч! Я была вельмі рада чытаць ваш артыкул у газеце «Голас Радзімы». Песню я вельмі люблю, мы яе тут часта слухаем, яе спяваюць сучасныя дзеці. Для мяне было надзвычай цікава даведацца аб гісторыі песні».

УЛ. БЯГУН.

Марк ДАНЦЫГ. «Беларусь — маці партызанская».

У КАГО ПАЗЫЧАЛІ ВОЧЫ?

Некалькі год маўчалі за мяжой нацыяналістычныя паэты (з-за інтрыг «розных клік, спрабуючых жыраваць коштам эміграцыі», як яны самі тлумачаць) і вось нарэшце выдалі два зборнікі сваіх вершаў пад гучнай назвай «Баявая ўскалос».

Сваіх? Так, прынамсі, можна было б меркаваць па ўступках да зборнікаў, дзе яны, высокая ацэньваючы сваю літаратурна-выдавецкую дзейнасць, слёзна прасяць эмігрантаў не марудзіць з ахвяраваннямі ў іх фонд. Але калі пачынаеш гартыць старонкі «Баявой ускалосі», выяўляецца нешта зусім іншае: амаль усе вершы ўзяты з савецкага друку, амаль усе ілюстрацыі перафатаграфаваны з нашых беларускіх газет.

Найўны чытач можа спачатку падумаць, што выдаўцы зборнікаў, змучаныя пакутамі грэшнага сумлення, рашылі хоць на хвілінку зрабіць нешта добрае, напрыклад, папулярызаваць літаратуру і мастацтва роднага народа. Але каментарыі і артыкулы ясна сведчаць, што аўтары іх засталіся на ранейшай платформе — платформе фальшы, хлусні і нянавісці да ўсяго савецкага.

Мэты іх зусім іншыя. Паколькі ўласных твораў не хапіла і на палову першага зборніка, а рабіць выгляд нейкай актыўнай дзейнасці неабходна і перад эміграцыяй, і перад гаспадарамі, злодзей і «Баявой ускалосі» запаўняюць старонкі «сваіх» зборнікаў вершамі савецкіх паэтаў, замест таго каб адкрыта прызнацца ў творчым

банкруцтве. Прачытае эмігрант добрыя вершы, спадабаюцца яны яму, і, пакуль разбярэцца што да чаго, глядзіш і праглыне атруту, раскіданую побач з вершамі, і прышле свае ахвяраванні.

Бо прынадзіць чытача сваімі ўласнымі творами — гэта вядома разумеюць аўтары і выдаўцы «Баявой ускалосі» — задача не лёгкая.

Я радзтва не хачу ў болясьць Часу
убягаць сабакам
і гаўкаць уселякую
небасьпеку...

Ужо колькі год я песню
пешчу,
што пакметнікам усякім
кажнаму няхай даецца.

Гэта страфа з верша Янкі Юхнаўца, творчасцю якога адкрываецца першы зборнік. Тое, што гэта іменная верш, сьвярджае аўтар, хоць нам і, напэўна, нікому незразумела, чаму так можна назваць прыведзеныя вышэй бязладныя нязграбныя радкі. Такое ж бяссэнсавое трызнненне і ў іншых «лірычных» вершах зборнікаў:

Празмернасці мне непатрэбна:
гэтак дадзела ёлкасць
слоў...

Вусны зыркля праменняў
свой цалуюць жар...

і г. д.
У вершах на палітычныя тэмы мастацкі ўзровень застаецца тым жа, але думкі становяцца дастаткова выразнымі. Хаваючыся пад выдуманымі прозвішчамі «змагароў» і «крывічоў», былыя фашысцкія паслугачы праслаўляюць сяброў-«жаўнэ-

раў», якія і зараз мараць пра вайсковыя паходы, уздыхаюць па тых, каго насцігла справядлівая кара народа:

Дзе вы, мае сябры
па зброі!
Была ж нас вялікая раць!
Адважныя, храбрыя воі
У далінах Эльзацу ляжаць.

Вось так, бессаромна і адкрыта, у вершах і прозе, расказваюць яны, як ваявалі супраць свайго народа. Алясь Змагар, напрыклад, пералічыўшы ў аўтабіяграфіі ўсе свае заслугі перад фашыстамі ў час акупацыі, піша: «У 1945 г., уцякаючы ад чырвоных маскалёў, трапіў у Верхнюю Аўстрыю, м. Рыд, дзе ратаваў уцекачоў ад прымусовае вывазкі ў Савецкія». Аб якіх уцекачах ідзе гутарка? Калі маюцца на ўвазе ваенныя злучэнні, то трэба думаць, што яны ратаваліся самі дастаткова энергічна, не чакаючы дапамогі Аляся Змагара. Не, дзейнасць яго заключалася ў іншым: ашукваць і запалохваць людзей, вывезеных фашыстамі на катаржныя работы, а то і фізічна перашкаджаць ім вярнуцца на Радзіму. Многія нашы землякі за мяжой з крыўдай і абурэннем успамінаюць такіх вась «змагароў», паламаўшых іх жыццё.

«Баявая ўскалос» пранізана лютай нянавісцю да ўсяго, чым жыве, чым дышае сёння беларускі народ. Вось як пачынаецца апавяданне Міколы Цэляша нібыта з жыцця калгаснай вёскі.

Ноч, вогнішча, двое мужчын збіваюць з дошак труну. Да іх падыходзіць трэці — «у гумавіках на раскірэчаных нагах» і ў

шэрым кульку з сукна хатняга вырабу, якія насілі яшчэ да рэвалюцыі». Аказваецца, гэта брат нябожчыка. І ўсе ўтраіх яны «з хіхіканнем» гавораць, што цвікоў для труны ні ў калгасе, ні ў раёне не дастаць, прыдзецца ехаць за ім аж у Маскву.

Зусім іншую гаму фарбаў — усе адценні ружовага — знохадзяць «змагарныя паэты», калі пішуць самі аб сабе. Напрыклад, С. Хмара — выдавец скажаў шмат цёплых слоў аб С. Хмару — паэту. Аказваецца, каб не ён, не было б у Беларусі ні літаратуры, ні культуры наогул, бо іменна ён даў ім у свой час напрамак. А некі В. Вір падае біяграфію Хмары такім чынам: «Ён дзеяў, як пісаў. Ён ня цыміў, а палаў». Толькі чамусьці спыняецца на 1939 годзе, хоць старонкі гэтай біяграфіі 1941—1945 гадоў дастаткова ярка адзначаны службай у акупантаў.

Словам, ёсць у Беларусі старая добрая прымаўка: «Пазычыць у сабакі вочы». Яна ўвесь час прыходзіць на памяць, калі гарташ старонкі «Баявой ускалосі».

Што яшчэ можа дадаць, заканчваючы наш каментарый да зборнікаў «змагарных паэтаў»? Толькі тое, што дарэмныя іх разлікі ашукца беларускую працоўную эміграцыю. Прайшоўшы вялікую школу класвай барацьбы, моцнымі ніцямі звязаная з роднай зямлёй, са сваім народам, яна не стане глытаць гэтыя атручаныя пілюлі.

С. КЛІМКОВІЧ.

З АЧЕМ вы так говорите, Адель... Одумайтесь, пока не поздно. Честолюбие никого до добра не доводило. У вас хорошее имя, пенсия за мужа, я люблю вас... Я сойду с ума, Адель.

— Не надо. Тогда и тебя отправят в Аушвиц, и ты не сможешь поехать со мной в Россию... Дай твой глупый, упрямый лоб... Я пошла отдыхать.

Фрау Белинберг панически, до животного крика боялась воздушных налетов. Если поблизости появлялся хотя бы один самолет, она, не пытаясь узнать, свой это или чужой, мчалась в убежище со своим маленьким чехомоданчиком из зеленой кожи, в котором лежали драгоценности.

Страх перед бомбежками заставил ее принять должность начальника санатория в тихом, уютном Рудольдинге.

Но надо было выбирать между Власовым и спокойным Рудольдингом. Фрау Белинберг, преодолевая страх, вернулась в имение.

Первые дни налетов не было, и Адель успокоилась: «Может быть, эти проклятые англичане и американцы оставят нас в покое...»

И как на зло — в гостях жених со своими офицерами, приехали Фердинанд, фрау Культцер, пианистка фрейлен Вайс. Так мило поужинали в летней столовой, шел такой интересный разговор о влиянии немцев на развитие русской культуры, генерал Власов только начал показывать свою мысль, что еще при великом Петре...

Самолеты шли высоко, но от мощного рокота в столовой задребезжали стекла. Сухой, отчетливо застучали в хвосте Дессене зенитки.

После, когда все закончилось, фрау Белинберг было очень стыдно, неловко за свое трусливое поведение. Германская женщина не имеет права так вести себя, но что поделаешь, если нервы опять подвели.

Фрау Белинберг вскопчила из-за стола, дурным голосом, доходившим до визга, закричала:

— Закройте, дьяволы, окна! Свет, свет! Погасите свет! Она всегда кричала так — «дьяволы», имея в виду осторбичных. А на этот раз осторбичных в доме не оказалось, и крик поневоле был адресован жениху, гостям, фрау Культцер, милой, приятной фрейлен Вайс...

В тот момент фрау Белинберг не отдавала отчета в том, что она поступает недостойно германской женщины, вдовы группенфюрера СС, невесты генерал-лейтенанта Власова: она выбежала из столовой, с грохотом уронив стул, сбив по пути с высокого столика превосходную мейсеновскую вазу — подарок покойному мужу от группенфюрера Эшке, влетела в спальню, схватила из сейфа зеленый чехомоданчик и тем же аллоном понеслась в убежище.

Самолеты, отбомбившись, давно ушли, перестали стучать в Дессене зенитки, погасло зарево над Берлином, а фрау Белинберг еще не вышла из укрытия — ею, как всегда после налета, овладела истерика: «Боже мой, каких только небылиц не наплетет теперь фрау Культцер!».

Гости делали вид, что ничего особенного не произошло, продолжали тихий разговор о зверстве англичан и американцев, безжалостно бомбящих старинные города, соборы, памятники искусства и архитектуры. Фрейлен Вайс, желая польстить герру Власову, заявила:

— Русские в этом смысле оказались благороднее... Оберштурмбанфюрер Фердинанд удивленно посмотрел на милую, приятную фрейлен.

Поручик Астафьев вышел

на открытую террасу покурить. Мимо прошли две восточные работницы — одну, похожую на мальчишку, он запомнил еще днем, другая — высокая, красивая.

— Мадемуазель, — окликнул Астафьев. — Подойдите.

— Вы меня? — спросила Козихина.

— Тебя, тебя... — Слушаю, герр офицер.

Рябинина зашла за угол дома.

— Как твоя фамилия? — Козихина, герр офицер... А вы русский? — Русский, А что? — Так просто. Интересно. Русский — и в Германии... — Ты тоже в Германии. Что тебя волнует? — Я другое дело... — Иди!

На террасу вышел генерал Благовещенский.

— Странно слышать такие речи в немецком доме... — Наверно, странно... И тем не менее... Вот вам, пожалуйста, соединение интеллигентности и шовинизма. Глупо?

— Кажется, Гейне говорил: всякий имеет право быть глупым, поручик... — Желательно как можно реже пользоваться этим правом, генерал. Не обидитесь на мой вопрос?

— Сморя какой. — Вы, в недавнем прошлом советский генерал, состояли в партии коммунистов... Скажите, как вам удалось избавиться от коммунистических идей, от всего, чем вы жили почти четверть века?

— Это долгий разговор, поручик. Скажу только одно: я никогда не считал себя со-

ветским. Я всегда оставался русским. Только русским... — Националистом? — Если хотите, да.

— Как же вам удавалось прятать свои убеждения? Вы извините меня, но меня беспокоят некоторые вопросы... — Лучше выпьем, поручик... Фрау Адель понимает толк в жизни. Берлин живет по карточкам, а у нее все, что угодно... Замечательное вино...

— Ну, что ж, генерал, давайте выпьем, хотя это и не ответ на мои вопросы.

По двору опять прошли Рябинина и Козихина — несли в корзинах посуду. Поручик посмотрел им вслед.

— Кем эта красивая женщина могла быть в России? — Благовещенский налил себе еще бокал.

— Черт ее знает... Что, приступ шовинизма растет? — Да, да. Одну минуту, поручик! Кто эта женщина? — По двору с посудой шли Рябинина и Козихина.

— Которая, ваше превосходительство? — Та, что повыше. — Восточная рабочая. Их у фрау Белинберг много... — Позовите ее сюда. — Слушаюсь.

Астафьев застучал каблучками по каменным ступенькам. Благовещенский иронически посмотрел на Власова: «Вот кобель! И тут не может... Астафьев вел за руку упирающуюся Рябинину. Власов тихо сказал Благовещенскому:

— Я хочу поговорить с ней... Благовещенский кивнул не головой, всем корпусом и молча ушел. Астафьева просить уйти было не надо — он отлично знал повадки шефа.

Власов приблизился к Рябинине, подал руку: — Здравствуйте, Кира! Рябинина спокойно ответила: — Вы ошиблись, герр ге-

нерал. Меня зовут Варвара... Варвара Рябинина.

Власов засмеялся: — Ошибся? Что вы, Кира! Вам, Кира, не надо меня бояться. Узнали меня?

— Я вас не знаю. — Я Власов, Андрей Андреевич. Помните Ялту, санаторий «Аэрофлот»? Я был один, а вы с мужем. Ваш муж Орлов?

— Я вас не знаю. — Не упрямьтесь, Кира. Вам ничто не угрожает.

— А я ничего и не боюсь. Просто я Варвара Рябинина, а не Кира... — Вы знаете, где ваш муж?

— Мой, по всей вероятности, на фронте, а где муж вашей знакомой Кире — я не знаю.

— Допустим, вы не Кира, как вы попали сюда?

Арк. ВАСИЛЬЕВ

— Развлекаетесь, поручик? Заводите знакомство?

— Беседовал с вашей советской соотечественницей. Я обязан, ваше превосходительство, знать всех, кто находится вокруг...

— А я было подумал, что вы соскучились по женскому обществу. Кстати, какое у вас впечатление от управляющего имением? Молод — не больше тридцати... — Двадцать семь, генерал, и, если мне опыт не изменяет, у него с хозяйкой дома роман, и он бешено ревнует ее к Андрею Андреевичу...

Благовещенский засмеялся. — Заметили? Я тоже. Ревнивец — народ опасный... Смотрите в оба... — Я спокоен. На днях Андрей Андреевич посетил знаменитую гадалку, кажется, фрау Нагель, живет на Александерплац... Она предсказала успех во всех делах, в любви и обещала, что он безболезненно проживет до восьмидесяти лет. Про любовь предсказание, как видите, уже сбылось...

— Легкий у вас характер, поручик. — Не замечал, Иван Алексеевич. Просто я стараюсь не задумываться над будущим — пусть все идет, как идет.

— А я задумываюсь, поручик... Если победят немцы, тогда у меня, да и у вас, путь определенный. А если... — Также определенный. Восполните русскую эмиграцию, если, пардон, уцелеете. И в такси... Важно только — кем. Пассажиром, понятно, лучше, на худой конец можно и шофером...

— Вы все шутите. — Характер легкий... — По двору прошли Рябинина и Козихина с корзинами для посуды. Астафьев проводил их взглядом, пока не скрылись, закурил.

— Скажите, генерал, может ли интеллигент быть шовинистом? — Трудный вопрос... — Я сын профессора. По рождению и воспитанию я интеллигент. Когда я вижу этих русских баб и девок, я думаю: «Какое мне до них дело? Они советские, их отцы выгнали мою семью из России, я из-за них лишен родины». И все равно мне их жаль... Мне не так жаль итальянок, голландок, а русских жаль. Я готов бить за них морды немцам.

сти? — вмешался в разговор Фердинанд.

— В некотором роде. — Хорошо, дорогой Андре. Макс, распорядитесь...

— Кто вам доставил неприятности, генерал? — вежливо спросил Вейдемани. — Может, я справлюсь сам? Достойно накажу виновную.

— Ее номер 113716, Фамилия — Рябинина.

— Если генералу эта женщина необходима... — Вейдемани подчеркнул последние слова: — Если необходима, мы охотно отдадим...

Власов уловил иронию Вейдемани.

— Это военная необходимость, господин управляющий, — вмешался стоявший поодаль Астафьев. — Я прошу передать в наше распоряжение еще одну — Козихину.

Власов искоса глянул на поручика. Вейдемани тем же подчеркнутым тоном спросил: — Это тоже военная необходимость?

— Да, — твердо ответил поручик. — Это продиктовано безопасностью генерала Власова.

— Кроме этого, — предупредительно сказал Власов, — я полагаю, можно произвести замену. Я похлопочу. Кого вам лучше прислать: мужчин, женщин? Мужчин немного сложнее, их требуют на заводы...

ИЗ ВОСПОМИНАНИИ
АНДРЕЯ МИХАЙЛОВИЧА
МАРТЫНОВА

Я был очень доволен, что Власов не потащил меня с собой в имение к невесте, хотя мне, откровенно говоря, хотелось посмотреть на фрау Белинберг в домашней обстановке. Я многое успел повидать в Германии, но как живут крупные чины СС, еще не знал. Но у меня были дела посерьезнее.

Победно развивалась Яско-Кишиневская операция Второго и Третьего Украинских фронтов: столица Молдавии была возвращена Родине, войска Третьего Украинского фронта заняли Констанцу.

Приехавший из Румынии капитан Николай Евдокимов, ездивший туда с Жиленковым, которого посылали «для поднятия духа» «остлегионов», рассказал мне то, о чем немецкая пресса умалчивала — о бомбардировках Бухареста германской авиацией.

Ненависть румынского населения, особенно рабочего класса, к «союзникам», накопившаяся за последнее время, яростно вырвалась наружу — не дожидаясь приказа короля, румынские солдаты начали бить немцев. По Бухаресту бродили слухи, что правительство Санатеску, не желая прихода советских войск, обратилось к англо-американскому командованию с просьбой высадить в районе Бухареста воздушный десант.

Все это представляло для советского командования несомненный интерес, и я, от лично понимая, что я не единственный источник информации, все же считал своим долгом сообщить в Центр. Я уже не раз убеждался: разведчик не должен думать, что кто-то помимо него сообщит необходимые сведения. Пусть другие сообщали раньше — чем больше информации, тем легче командованию делать нужные выводы.

А капитан Евдокимов, кроме общей оценки положения в Румынии, что само по себе представляло интерес, добыл сведения о том, что немцы начали было готовить рубежи обороны на восточных склонах Карпат и что разрозненные части немецких войск, подразделения снабжения, части аэродромного обслуживания и другие мелкие подразделения отступают в Венгрию...

А капитан Евдокимов, кроме общей оценки положения в Румынии, что само по себе представляло интерес, добыл сведения о том, что немцы начали было готовить рубежи обороны на восточных склонах Карпат и что разрозненные части немецких войск, подразделения снабжения, части аэродромного обслуживания и другие мелкие подразделения отступают в Венгрию...

Все это представляло для советского командования несомненный интерес, и я, от лично понимая, что я не единственный источник информации, все же считал своим долгом сообщить в Центр. Я уже не раз убеждался: разведчик не должен думать, что кто-то помимо него сообщит необходимые сведения. Пусть другие сообщали раньше — чем больше информации, тем легче командованию делать нужные выводы.

А капитан Евдокимов, кроме общей оценки положения в Румынии, что само по себе представляло интерес, добыл сведения о том, что немцы начали было готовить рубежи обороны на восточных склонах Карпат и что разрозненные части немецких войск, подразделения снабжения, части аэродромного обслуживания и другие мелкие подразделения отступают в Венгрию...

А капитан Евдокимов, кроме общей оценки положения в Румынии, что само по себе представляло интерес, добыл сведения о том, что немцы начали было готовить рубежи обороны на восточных склонах Карпат и что разрозненные части немецких войск, подразделения снабжения, части аэродромного обслуживания и другие мелкие подразделения отступают в Венгрию...

А капитан Евдокимов, кроме общей оценки положения в Румынии, что само по себе представляло интерес, добыл сведения о том, что немцы начали было готовить рубежи обороны на восточных склонах Карпат и что разрозненные части немецких войск, подразделения снабжения, части аэродромного обслуживания и другие мелкие подразделения отступают в Венгрию...

А капитан Евдокимов, кроме общей оценки положения в Румынии, что само по себе представляло интерес, добыл сведения о том, что немцы начали было готовить рубежи обороны на восточных склонах Карпат и что разрозненные части немецких войск, подразделения снабжения, части аэродромного обслуживания и другие мелкие подразделения отступают в Венгрию...

А капитан Евдокимов, кроме общей оценки положения в Румынии, что само по себе представляло интерес, добыл сведения о том, что немцы начали было готовить рубежи обороны на восточных склонах Карпат и что разрозненные части немецких войск, подразделения снабжения, части аэродромного обслуживания и другие мелкие подразделения отступают в Венгрию...

А капитан Евдокимов, кроме общей оценки положения в Румынии, что само по себе представляло интерес, добыл сведения о том, что немцы начали было готовить рубежи обороны на восточных склонах Карпат и что разрозненные части немецких войск, подразделения снабжения, части аэродромного обслуживания и другие мелкие подразделения отступают в Венгрию...

ЗНАЁМСТВА З ГДР

З лірычных запісаў

Адвечорак у Трэптаў-парку. Духмяныя ліпы. Таполі — нібы салдаты ў ганаровай варце. Веліч смутку і подзвігу. І дзве бярозы. Ужо тым часам старыя, прывезеныя сюды з Усходу.

Такія, што ў нашых лясах, пры дарогах, такія, што гарэлі разам з хатамі, з людзьмі... Яны, бярозы, казалі мне тут, здаецца, найбольш.

У цэнтры Дрэздэна многа зялёных паляў — там, дзе раней былі вуліцы, вокны, палацы, храмы... Стаяць яшчэ руіны, і чарнеюць абсмаленыя дамы, што выжылі ў лютаўскую бамбёжку 1945 года.

Таму, што бамбілі не мы, а амерыканцы, немцы расказваюць нам пра гэта ахватней, — як быццам просячы чалавечай спагады...

Сёння з крутой, арлінай вяршыні крэпасці Кенігштайн глядзеў на ўтульныя, чырванадзія вёсачкі ў зеляніне садоў, на палявую і лясную красу далін і ўзгоркаў над велічнай, гістарычнай ды песеннай Эльбай.

І зноў уваляся, што і адгэтуль, з чароўнай Саксонскай Швейцарыі, людзі хадзілі далёка, «за свет вочы», паліць старых і дзяцей у якім-небудзь большым ці меншым Асвенціме, большай ці меншай Хатыні, у нашым наддэманскім Новым Сяле...

Чаму праз майго сына, ставячы яго ў розныя сітуацыі былой і будучай вайны, мне прасцей разумець увесь жэх бесчалавечасці?

Таму, што ён найбліжэйшы да майго «я», мы з ім амаль адно, я больш за ўсё на свеце даражу яго прыходам у жыццё, прыходам у якасці майго наступніка, майго паўтарэння ў лепшай — я так хачу, — у чысцейшай, дасканалейшай сутнасці.

Думаў так, прачытаўшы ў газеце пісьмо паляка, былога вязня фашысцкага канцлагера для дзяцей, адрасаванае былому каманданту таго лагера, мірнаму бюргеру ў адным з зацішных гарадоў ФРГ.

Уваляся камандант-аўчарка і мой хлапчук — перад жахам апошніх пакут, зусім адзін, зусім безбаронны...

І потым яшчэ думалася, калі ўявіў, як ён дзесьці ляжыць на траве, пакупаўшыся, абсыхаючы на сонейку, — задумаўся, глядзіць на свет сваімі чыстымі вачыма...

Ён — як усе дзеці ўсяго свету. Усе яны — як ён. Але ж ён для мяне — амаль я сам, маё паўтарэнне ў вышэйшай форме, і таму ён найбліжэйшы мне, і больш усіх дзяцей мне лягчэй зразумець праз боль ягоны, праз боль, што не можа быць не маім.

Адны ўцякаюць ад свайго, па-спажывецкаму прысмоктаваюцца да чужога, лепшага, гатовага — абы лягчэй, смачней пажыць. А іншыя лічаць, што трэба вучыцца, як гэта лепшае наладжваць дома. Цар Пётр Вялікі, граф Леў Талстой, му-

жык Міхайла Ламаносаў. Пра іх тут згадваць даводзіцца часта.

Зноў і зноў прыходзіць думка:

А як жа, як, як у такой цудоўнай прыродзе, у такой заздроснай культуры можна было дайсці да Асвенцімаў!..

Усплыў на памяць расказ ленинградкі, перакладчыцы, што ехала ў адным купэ са мной у Брэст, насустрач гэдэраўскай дэлегацыі.

На Пискароўскіх могілках маладыя немцы-турысты ўбачылі старую жанчыну ў чорным, якая моўчкі, суроа глядзела на іх, стоячы каля магілы.

Калі ім казалі, што гэта маці цэлай сям'і, пахаванай тут у блакаду, адзін з нямецкіх юнакоў не вытрымаў позірку старое — упаў на калені, пачаў са слязьмі чалаваць яе рукі і ногі, просячы прабачэння за тое, у чым яны, дзеці апошняй вайны, не вінаваты...

Што сказажа ім тая жанчына — не ведаю.

Пішу ў машыне, на эрфурцкай рыначнай плошчы, спускаючыся сюды з паднебнай вяршыні магутнага сабора на гары. Зачапіўся за гідаву фразу: «Напалеон ставіў коней у гэтай святыні...».

Канавязь — каля цудоўнай старадаўняй разьбы па дрэве... Гэта — ад адчування ўлады, беспакаранасці пераможцы, ад жадання зрабіць пераможанаму як мага больш балюча. Гэта — ад звычайнай дзікасці, ад звычайнага хамства, якога так шмат яшчэ дрэмле ў людзях. Было даўней. Было нядаўна. Будзе яшчэ? Ці ўжо як быццам і пара, даўно пара было б каічаць!..

На саркафагу святога Севярына — у другім саборы, побач — несмяротная ўсмешка маленькага Хрыста. У камені вытрымала, перамагла стагоддзі. Усмешка не бога — усмешка дзіцяці. Як сімвал чалавечнасці, чысціні і надзеі.

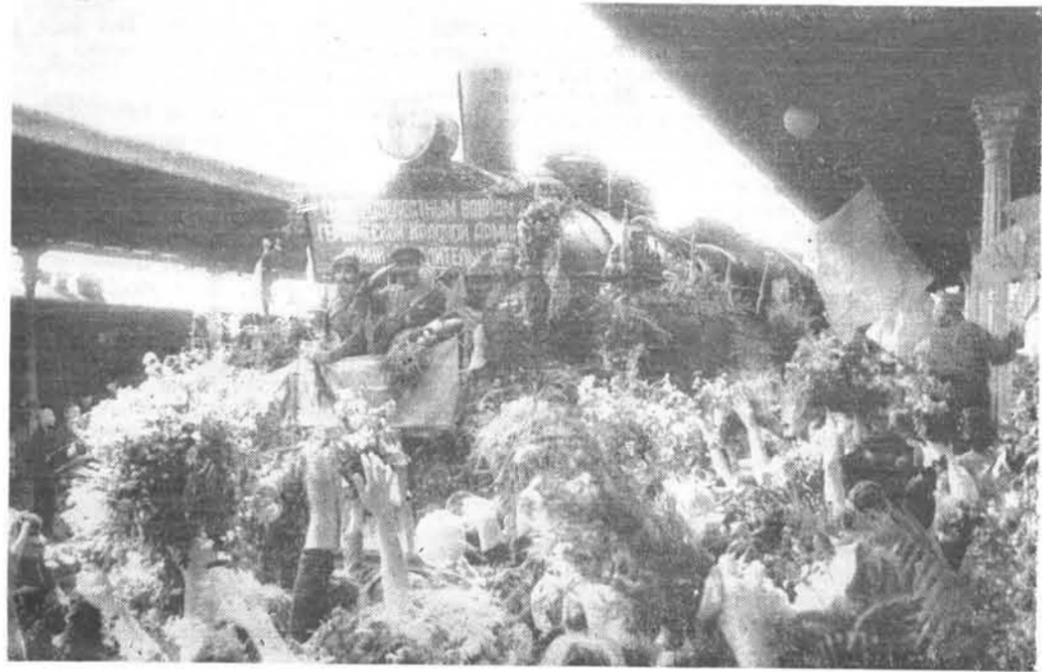
Самая цудоўная, самая міжнародная музыка — дзіцячы смех у запарку, каля вальера з разгулянымі медзведзьянтамі. Жывы, агромністы вянок шчаслівых вачэй, вясёлага шчэбету, які раз-поразу выбухае сярэбраным, сардэчным смехам...

Ажно сам пастаяў, пасмяяўся. Не адзін, у нямецкім дарослым натоўпе.

Яшчэ адна, толькі што выпадкова пачутая, фраза: «Гэта старое, як само чалавечтва...»

Можна сказаць і так: «Трэба быць наіўным, каб думаць, што так не можна, не трэба, што так калі-небудзь не будзе».

Я належу, хачу належаць да такіх наіўных. Хэмінгвей пісаў, што калі чалавечтва пачне, нарэшце, расстрэльваць падпальшчыкаў вайны, ён гатовы выконваць гэты святы прысуд... Тут я, вядома, думаю пра актыўнасць у барацьбе за дабро.

Масква, 1945 год. Сустрэча воінаў-пераможцаў.

Фота М. АЗЕРСКАГА.

Мікола ЧАРНЯЎСКИ

ВЯРТАЛІСЯ НА ДОСВІТКУ САЛДАТЫ

Вярталіся на досвітку
салдаты,
Здарожаныя пыльнаю
вярстой.
Сваіх сыноў
Заспаных і мурзатых
Ад радасці падкідвалі
пад столь.
Калі жывы быў —
Клікалі суседа,

Здароўкаліся моцна за руку.
За стол пахілены сядалі
снедаць,
Узяўшы на калена па сынку.
Малыя бегалі,
Знішчалі «дзоты»,
Бацькі ж хляўчук аглядвалі
стары.
Абсмаленыя шулы у работу
Паціху бралі.

Ехалі ў бары.
І снілі часта-часта
хлапчаныя
«Кацюш» успышкі,
Рукапашны бой.
А іх бацькі —
адноўленыя хаты
І луг заспаны
з рупнаю касой.

МАГІЛЁўСКАЯ ЎСЕСАЮЗНАЯ

У адным з куткоў Белавежскай пушчы.

Т-С-С! ВЫ ЧУЛІ?

ПАДПОЛЬНЫ ГУМАР У ГІТЛЕРАўСКАЙ ГЕРМАНІІ

Немец сказаў лішняе і за гэта трапіў у канцэнтрацыйны лагер, дзе падвяргаўся доўгаму і энергічнаму «перавыхаванню». Калі ён, нарэшце, выйшаў з лагера, прыяцель спытаў, як яму жылося ў турме.

— Выдатна, — адказаў той, — раніцай нам у ложак прыносілі снеданне — чорную каву і кава, па жаданню, потым тыя, каму хацелася, крыху працавалі, а астатнія займаліся спортам. У адзінаццаць нас чакавалі другім сьняданкам — бутэрбродамі і мясным булёнам. Абед быў прасты, але смачны: суп, мяса або рыба, дэсерт. Пасля абеду мы дзве гадзіны адпачывалі. Потым нас чакавалі кавы з пірагамі, а затым мы зусім нядоўга займаліся лёгкай работай. Вечарам нас чакала вячэра — каша і бутэрброды. Потым мы слухалі лекцыі або гулялі, іншы раз глядзелі фільмы.

— Падумаць толькі! — здзівіўся прыяцель. — А некаторыя так бессаромна хлусяць! Нядаўна я гаварыў з Майерам, які таксама сядзеў у лагерах, дык ён зусім іншае мне расказаў!

— Так, так, — кінуў першы немец, — таму ён цяпер зноў у лагерах.

З кнігі Ханса-Юхена Гама, выпушчанай у свет мюнхенскім выдавецтвам «Ліст».

На германа-бельгійскай граніцы аднойчы раптам з'явілася стая зайцаў, якія прасілі прадаставіць ім палітычны прытулак.

— Чаму? — спыталі ў іх прадстаўнікі бельгійскіх улад.

— Таму што гестапа аб'явіла ўсіх жыраф ворагамі нацыі!

— Але ж вы не жырафы!

— Зразумела, не, але паспрабуйце растлумачыць гэта гестапа!

— Што агульнага паміж трэцяй імперыяй і трамваем?

— І там і тут спераду стаіць важкае — фюрэр. За ім стаіць народ. А тыя, хто не хоча за ім стаяць, — сядзяць.

Гітлераўскаму рэжыму прыйшоў канец. Ужо вынесены прыгавор заправілам. Гітлер, Герынг і Гебелс гоўдаюцца на шыбеніцы.

Тут раптам Герынг у апошні раз паварочваецца да Гебелса і хрыпіць:

— Я ж казаў, што вынік вайны вырашыцца ў паветры.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ.

НАШ АДРАС:
МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 77.
ТЭЛЕФОНЫ: 32-20-31,
6-97-92, 32-05-88, 33-15-15.

Зак. 640. Мінск. Друкарня
выдавцтва ЦК КП Беларусі.

СІМФОНІЯ АБ МУЖНАСЦІ

У канцэртнай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі ўпершыню прагучаў новы твор маладога беларускага кампазітара Кіма Цесакова — другая сімфонія, прысвечаная памяці Веры Харужай. Подзвіг легендарнай беларускай гераіні апеты ў літаратурных творах, на сцэне і кінаэкране, яе імем названы вуліцы і плошчы. Сімфонія Кіма Цесакова — першы буйны музычны твор, прысвечаны адважнай партызанцы-падпольшчыцы. Напісаны напярэдадні 25-годдзя Вялікай Перамогі, ён гучыць натхнёным гімнам мужнасці і гераізму савецкіх людзей, якія выратавалі свет ад фашызму.

Сімфонію «Памяці Веры Харужай» выканаў сімфанічны аркестр Беларускай дзяржаўнай філармоніі пад кіраўніцтвам заслужанага артыста БССР Віталія Катаева.